Koklių duženų sluoksnį galima sieti su plote rastais buvusio statinio apardytais smulkių lauko akmenų pamatų fragmentais. Jų aplinkoje rasta koklių su moliu duženų. Buvusio statinio akmenų paviršius dengėsi 40–60 cm gylyje (2 pav.). Virš jo perkastuose sluoksniuose rasta TSRS monetų: 1955 m. 2 kapeikos ir 1957 m. 3 kapeikos.

Plotas 11 (18 m^2) tirtas rūmų ŠV pusėje. 5–10 cm gylyje atidengtas XX a. II puse datuojamas 2,5x2 m dydžio iš lauko akmenų sudėtas grindinukas lauko virtuvės krosniai, jo 1x0,7 m dydžio PV kampas įgilintas 60 cm ir sutvirtintas lauko akmenimis. Plote įžemis pasiektas 50–60 cm gylyje. Pavienių archeologinių radinių – XVII a. molinių indų šukių rasta perkastame 40 cm storio pilkos žemės sluoksnyje.

Plotas 12 (30,5 m^2) tirtas XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje įrengto apie 2,1 m skersmens, 6,35 m gylio (nuo esamo paviršiaus) akmeninio šulinio P pusėje (3 pav.). Tyrimų metu aptikti šulinio V pusėje buvusio pastato 60 cm pločio, 60 cm storio pamatų fragmentai su 2,2x1,6 m dydžio krosnies padu (4 pav.). Pastatas galėjo būti statytas XIX a. II pusėje, kai, pastačius naujus rūmus, baronai fon Holšteinai pertvarkė teritoriją. Ploto R pusėje rasta XX a. pradžioje buvusios tvoros pamatų 0,9–1 m pločio, 30 cm storio apatinė dalis. Įžemis pasiektas tik V pusėje, 60 cm gylyje. Įrengiant šulinį sluoksniai buvo perkasti, o iš šulinio molis su šlynu buvo pilamas jo aplinkoje. Rasta tik XIX–XX a. radinių.

Plotas 13 (36 m^2) kastas rūmų P pusėje, prie pamatų. Ankstesnių metų archeologinių tyrimų metu fiksuotas XIX–XX a. kultūrinis sluoksnis. 2017 m. rasta XIX a. pabaigos – XX a. pradžios 90 cm gylio, 1,2x1,1 m dydžio mūrinės ūkinės duobės fragmentų ir buvusio rūmų priestato R pamatų 6 m ilgio, 1 m pločio fragmentas, kurio V pusėje buvęs įrengtas 2,2x1,7 m dydžio pusrūsis su 60 cm pločio 1 m įgilintais pamatais. Pusrūsyje aptikti radiniai datuojami XIX a.

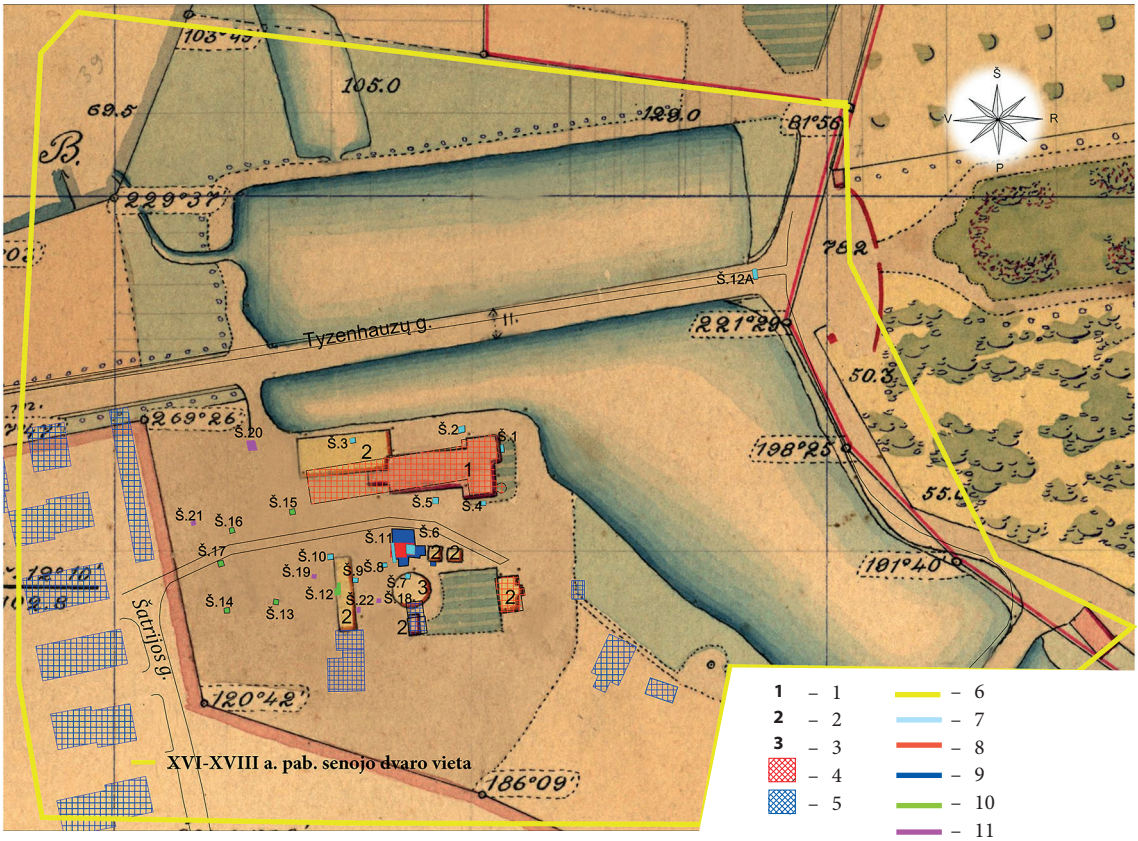
Mantagailiškis Manor

In 2017, the investigation, begun in 2012, was continued on the grounds of the former Mantagailiškis manor (Biržai District, North Lithuania) with the excavation of 154 m^2. Late 18th-century foundation fragments built on a cultural layer from the second half of the 16th century were found in area 10 (Figs. 1, 2). Fragments of a contemporaneous structure were damaged in the 20th century. A 2.1 m diameter, 6.35 m deep well dug in the late 18th–early 19th century (Fig. 3) was excavated in area 12 where a building foundation fragment with a 2.2 x 1.7 m stove pad (Fig. 4) was found. The well house could have been built in the second half of the 19th century by Baron von Holstein during the reconstruction of the manor complex.

Roma Songailaitė

Rokiškio senoji dvarvietė

Rokiškio dvaro sodybos (Rokiškio miestas) teritorijos (UK 1010) V dalyje 2012–2017 m. *(ATL 2012 metais*, 2013, p. 291–295; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 242–246; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 226–227; *ATL 2016 metais*, 2017, p. 210–211) vyko archeologiniai tyrimai. Jų vieta yra tarp Tyzenhauzų alėjos Š pusėje, Rokiškio II tvenkinio – R pusėje, Šatrijos g. 1 sklypo – PR pusėje, Šatrijos g. 3 sklypo – P pusėje ir Šatrijos gatvės – V pusėje (1 pav.). Tyrinėtos vietos aplinkoje stovi pastatas (Tyzenhauzų g. 1), nuo seno vadinamas Krošinskių pilaite, o tai leidžia manyti, kad jo aplinkoje galėjo būti ir senoji Krošinskių dvarvietė. 2012 m. pradėjus tyrimus, RKM dar nebuvo perduoti 2009 m.

1 pav. 1924 m. dvaro plano fragmentas su tyrinėjimų vietomis ir spėjama senojo dvaro vieta. Dvaro pastatai: 1 – varykla (XIX a. I pusė); 2 – XIX a. II pusės pastatai; 3 – malūnas (XIX a. I pusė); 4 – saugomi objektai; 5 – esami XX–XXI a. pastatai; 6 – XV a. pabaigos – XVIII a. pradžios senojo dvaro vieta; 7 – 2012 m. tyrimų vietos; 8 – 2014 m. tyrimų vietos; 9 – 2015 m. tyrimų vietos; 10 – 2016 m. tyrimų vietos; 11 – 2017 m. tyrimų vietos. R. Balčiūno brėž.

Fig. 1. A fragment of the 1924 plan of the manor with the investigation sites and the suspected site of the old manor marked. Manor buildings: 1 – brewery (first half of the 19th century); 2 – buildings from the second half of the 19th century; 3 – the mill (first half of the 19th century); 4 – protected objects; 5 – existing 20th–21st-century buildings; 6 – the site of the late 15th–early 18th-century old manor; 7 – 2012 investigation sites; 8 – 2014 investigation sites; 9 – 2015 investigation sites; 10 – 2016 investigation sites; 11 – 2017 investigation sites.

Šatrijos gatvėje B. Dakanio aptikti XVI a. radiniai (radimo aplinkybės nėra žinomos). Rokiškio dvaro tyrimų iniciatoriai ir rėmėjai VO „Tyzenhauzų paveldas“ ir RKM.

Rokiškio buvusio dvaro sodybos teritorijos V pusėje, lokalizuojamo XVI–XVIII a. senojo dvaro vietoje, 2017 m. buvo tęsiami archeologiniai tyrimai. Bendras tirtas plotas – 61 m^2. Žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 5 šurfai (18, 19, 20 (3,5x3 m), 21 (1,5x1,5 m) ir 22 (2x1 m)). Jų

2 pav. XX a. pradžios grindinys šurfe 20 iš V. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 2. Early 20th-century paving in test pit 20, as seen from the W.

3 pav. XVII a. sugriuvusio rūsio skliauto fragmentai plote 1 iš P. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 3. Fragments of a collapsed 17th-century cellar vault in area 1, as seen from the S.

bendras plotas sudarė 19,25 m^2, o su užbaigtais šurfais – 31,25 m^2.

Šurfuose 16–17, 20, 21 aptiktas iki 2 m storio supiltinis sluoksnis be radinių, rastas Šatrijos gatvės aplinkoje buvęs užpiltas griovys, kuris matomas ir dabar (Songailaitė R., *Senosios Rokiškio dvarvietės lokalizacija ir tyrimai. Rokiškio senoji dvarvietė XVI–XVIII a.*, V., 2017, p. 109). Šurfe 20 po supiltiniu 1 m storio sluoksniu rastas XX a. pradžios grindinio fragmentas (2 pav.). Panašu, kad XX a. pradžioje šioje vietoje tvarkant teritoriją buvo išgrįstas takas, vedantis nuo Tyzenhauzų alėjos į malūną.

Atidengtame 130 m^2 dydžio ***plote 1*** rasti XVII a. pastato pamatai. Ploto ŠR kampe, 1,9 m gylyje fiksuotas ankstyvesnio pastato pamatų paviršius, užimantis apie 30 m^2 plotą. Ploto V pusėje, 1,9 m gylyje, po griuvenų sluoksniu atidengtos 1 m^2 buvusio rūsio grindų. Ploto V dalyje, prie buvusio įėjimo į rūsį grindys sudėtos iš plytų, o ties R sienele apie 2 m^2 dydžio plote atidengtas lauko akmenų grindinys. Užgriuvusio rūsio skliauto plytų paviršius atkastas ties ploto PR puse, iš viso apie 8 m^2 (3 pav.). Tirtame plote rasta XVI–XVIII a. I pusės koklių bei puodų šukių. Tyrimai parodė, kad pastatas rekonstruotas bent 2 kartus – XVI a. pradžioje įrengiant rūsius ir XVII a. II pusėje pertvarkant pastato vidų (pertvarkymas fiksuotas 1744 m. inventoriuje).

Tirtame plote 1 išskiriami 2 horizontai. Pirmasis jų datuojamas XVII a., su pamatų, krautų iš akmenų, rištų kalkių sluoksniu, fragmentais, sudegusių grindų sluoksniu bei virš jų rastais žaliai glazūruotais Krošinskių ir kitais herbiniais kokliais. Jis siejamas su paskutiniu užstatymo etapu, aprašytu 1744 m. inventoriuje: „vietoje anksčiau buvusio valgomojo – gyvenamoji patalpa su 2 langais, žalia koklių krosnimi“. Tuomet ši pastato dalis turėjo būti tirto ploto Š pusėje ir ŠR kampe, t. y. virš rūsio.

Tirto ploto PV dalyje, išorinėje rūsio pusėje, fiksuotas ankstesnis kultūrinio sluoksnio horizontas, datuojamas XVI a. Ploto PV pusėje, apie 6 m^2 plote, rasta duobė – 70 cm storio struktūra, susidariusi iš griuvenų, degėsių, kalkių sluoksnio. Jos P dalis buvo perkasta XXI a. pradžioje klojant elektros trasą. Preparuojant duobę rasta daugiau kaip 500 keramikos dirbinių fragmentų, daugiausia molinių žiestų puodų duženų, gyvulių kaulų ir suverstų beveik sveikų koklių. Rasta daug keramikos šukių, petelių srityje dekoruotų įstrižomis įkartomis, bangelėmis. Tarp šios keramikos rastas XVI a. I pusės koklis-medalionas (ar skydelis) su atvirkščia Žygimanto Senojo monograma ir analogų Lietuvoje dar neturintys stačiakampiai kokliai su „stovinčiu jaunuoliu“ ir „stovinčiu karžygiu“. Šiame horizonte didžioji dalis radinių datuojama XVI a. I puse ar net anksčiau, yra ir XVI a. II puse datuojamų radinių. Šis horizontas, galima manyti, susidarė Krošinskiams įrengiant šiame pastate rūsius, t. y. rekonstruojant seną XV a. pabaigos – XVI a. pradžios dvaro pastatą, kuris galėjo priklausyti Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Aleksandro žmonai Elenai. Šatrijos g. 3 2009 m. aptikti radiniai iš supiltinio sluoksnio, kuriame rastas heraldinis koklis su Vyčiu taip pat gali būti iš XV a. pabaigos – XVI a. pradžios pastato.

Tirtas Krošinskių dvaro pastatas su rūsiais. Iš 1634 m. inventoriaus žinoma, kad mūrinių rūsių būta tik rūmuose ir lobyne. Galima daryti prielaidą, kad 1634 m. inventoriuose užfiksuota dvaro sodybos pastato situacija, kai Krošinskiai, 1517 m. iš Žygimanto Senojo gavę valdyti dvarą, rekonstravo jo pastatus. Galima kita rekonstrukcija fiksuota 1744 m. inventoriuje. Ateityje restauruojant šį pastatą, būtina jo viduje ir prie pamatų atlikti archeologinius tyrimus. Į Š nuo pastato (vadinamame Krošinskių pilaite, Tyzenhauzų g. 1), buvusioje senojo dvaro teritorijoje, suformuotas Rokiškio I tvenkinys. Buvusių vartų į senąją sodybą vietą preliminariai reikėtų lokalizuoti į R pusę nuo Kauno gatvės, Tyzenhauzų alėjos pradžioje.

The Rokiškis Old Manor Site

In 2017, the investigation begun in 2012 on the grounds of the Rokiškis old manor site continued (Fig. 1). From 1499, the manor belonged Grand Duke Alexander of Lithuania and later to his wife, Elena. In 1517, Sigismund I the Old gave the manor to the ducal Krošinskis family. The investigation was conducted in a manor building with a cellar, which were reconstructed by the Krošinskis family. In 2017, 30 m^2 were excavated and at a depth of 1.9 m, the cellar's brick and stone floor as well as large numbers of 16th–17th-century earthenware vessel and stove tile fragments were found under rubble. Eight test pits (a total of 31.25 m^2) were excavated on the grounds of the old manor. The investigation allowed the former ditch, which enclosed the manor site on the W, i.e. on the city side, to be located, supplemented the 1634 and 1744 manor inventories, and supplied additional information about the old Rokiškis manor site.